

ბერდია გათენაძე

დოქტორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები

სტატია შეისწავლის საქართველოს ეკონომიკურ გამოწვევებს კოვიდ-19 პანდემიის შემდგომ პერიოდში. სტატიაში ნაჩვენებია, რომ პანდემიის, ომის, სანქციების შემდეგ მსოფლიოში ჩამოყალიბდა კონფრონტაციული გლობალიზაცია, სადაც აუცილებელი გახდა დასავლეთსა და ჩრდილოეთს შორის ახლებული პოლიტიკური და ეკონომიკური დაპირისპირების მიუხედავად ქვეყნების მხრიდან გახკვეულ დათმობებზე წასვლა ეკონომიკური ინტეგრაციებიდან გამომდინარე. ამის შემდეგ კი ადგილი ექნება „უკეთეს“ გლობალიზაციას, სადაც აქცენტი გაკეთებული იქნება ენერჯეტიკულ, სასუსათო და მიწოდების გლობალური ჯაჭვების მდგრადი ქსელის უსაფრთხოებაზე. იქედან გამომდინარე, რომ საქართველო წაჩნდებოდა ეკონომიკის მქონე ქვეყანას, აქვს საგარეო სავაჭრო ურთიერთობები მსოფლიოსთან, მნიშვნელოვანია აღნიშნულ პირობებში ჩართულობა და იმ ეკონომიკური პოტენციალების აღმოჩენა-გამოყენება, სადაც შექმნილი ვითარება გვთავაზობს. ამისათვის კი პიხვედ ჩიგში აუცილებელია ვიფიქროთ ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკაზე და იმ პიხებზე ვინც ამას ქმნიან. ამას კი მივყავართ ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკამდე და ეკონომიკური მხრევედთა საბჭოს ახსებობამდე.

საკვანძო სიგყვები: საქართველოს ეკონომიკა, ეკონომიკური პოლიტიკა, კონფრონტაციული გლობალიზაცია, ეკონომიკური მხრევედთა საბჭო.

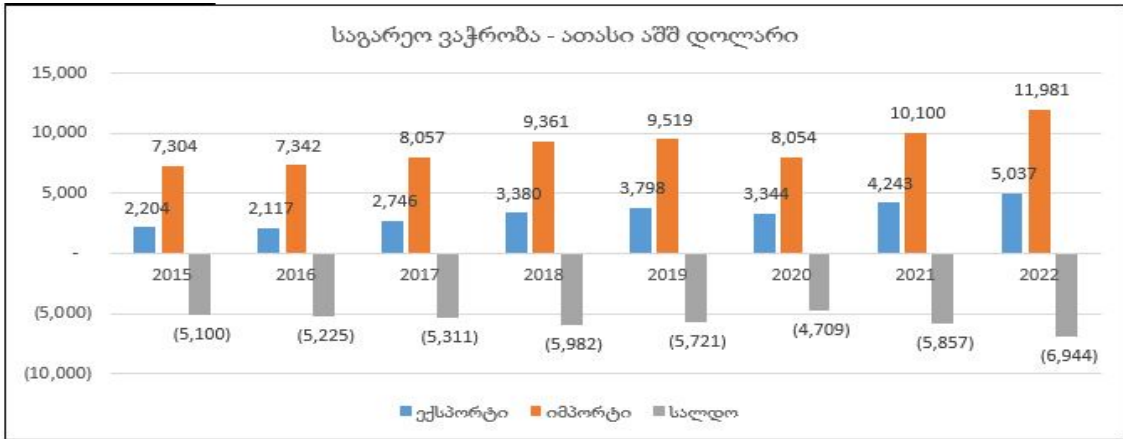
პანდემიამ, შემდეგ ომმა და სანქციებმა განაპირობა საუბრები დეგლობალიზაციის დაწყების შესახებ. რეალურად კი ადგილი აქვს ჰიპერგლობალიზაციის დასრულებას, რომელსაც მოჰყვა ტურბულენტური გლობალიზაცია (პანდემიის პერიოდში), ეს გაგრძელდა კონფრონტაციული გლობალიზაციით (ომის დაწყების შემდეგ, რომელიც მიმდინარეობს დღემდე) და როდესაც დასრულდება ომი, დაიწყება „უკეთესი“ გლობალიზაცია (Rodrick, 2022).

კონფრონტაციული გლობალიზაციის პირობებში, ვხედავთ თუ რა ხდება მსოფლიოში. პანდემიის თითქმის დასრულების შემდეგ დაიწყო რუსეთ-უკრაინის ომი, რასაც მოჰყვა დასავლეთის მხრიდან სანქციების დაწესება რუსეთის მიმართ, ხოლო რუსეთის მხრიდან ცივი ომის ელემენტების გამოყენება: სასუსათო და ენერჯეტიკული ომები. ამ ვითარებაში ნათლად გამოჩნდა, რომ დასავლეთის მიერ დაწესებული სანქციები არ არის ყოვლისმომცველი და აკრძალვების მიუხედავად თავიდანვე ადგილი ჰქონდა ამ ქვეყნებს შორის ეკონომიკური საქმიანობის გაგრძელებას ფარული გზებით. აღნიშნული ქმედება რა თქმა უნდა დღეს უფრო ღიად ჩანს და ვხედავთ თუ როგორ აგრძელებენ ოპერირებას ევროპული კომპანიები რუსეთის ბაზარზე (Yale University, 2023).

აქედან გამომდინარე, საქართველოს მიდგომა ეკონომიკური თვალსაზრისით უნდა იყოს მხოლოდ ქვეყნის ინტერესებზე მიმართული, ყოველგვარი გარე ზემოქმედება და ზეგავლენა უნდა იქნეს უგულებელყოფილი.

საქართველოს ეკონომიკური გამოწვევებია: ენერჯეტიკა, სუსათი, მინოდების ჯაჭვები, სატრანსპორტო და ეკონომიკური ჰაბის როლი, საგარეო ვაჭრობა, ინფლაცია, ვალუტის გაცვლითი კურსი, სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა, მაღალტექნოლოგიური დარგების განვითარება და ა.შ..

აღნიშნული გამოწვევებიდან განვიხილოთ საგარეო ვაჭრობა:

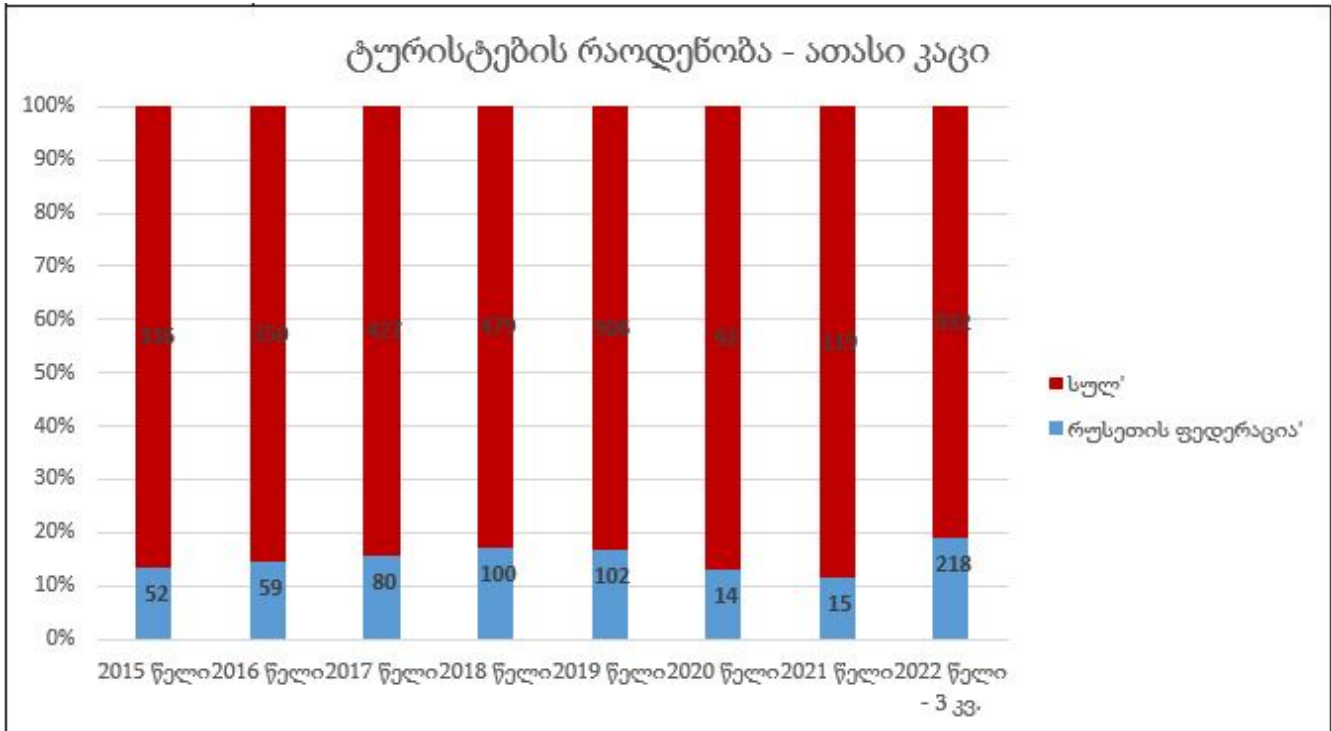
წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

როგორც ვხედავთ იზრდება იმპორტის მაჩვენებელი და იზრდება ექსპორტიც, სავაჭრო სალდო ასევე ზრდადია. ეს მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ქვეყნისთვის, რადგან იმპორტზე დამოკიდებულება კავშირშია სხვა ეკონომიკურ მაჩვენებლებთან და საფრთხეს უქმნის ვალუტის კურსს, ინფლაციას და ა.შ..

ასევე, მნიშვნელოვანია ინფლაციის მაჩვენებელი, პანდემიის შემდეგ ინფლაციამ ორნიშნა რიცხვს მიაღწია და გადასცდა კიდეც, რაც უმნიშვნელოვანესი ფაქტია და საჭიროა მისი მოთოკვა. ამისათვის საქართველოს ეროვნული ბანკი იყენებს მის ხელთ არსებულ ინსტრუმენტებს, მან უკვე რამდენჯერმე გაზარდა მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთი ინფლაციის მოსათოკად (კოვზანაძე, 2022). მართალია, მსოფლიოში არსებული ინფლაცია არ არის მოთხოვნის ზრდით გამოწვეული, რისი ინსტრუმენტებიც ეროვნულ ბანკს გააჩნია, მაგრამ სხვა რა უნდა ქნას, მთელს მსოფლიოში არსებული სისტემა ესეა მოწყობილი, რომ ცენტრალური ბანკების მთავარი სამიზნე ინფლაციაა და მიწოდების გლობალური ჯაჭვების რღვევის შედეგად გამოწვეულ ინფლაციასაც ასე ებრძვის. მაგრამ, ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მოთხოვნის ზრდასაც აქვს ადგილი და რომ არა სებ-ის ეს პოლიტიკა, ინფლაცია უფრო მაღალი გვექნებოდა.

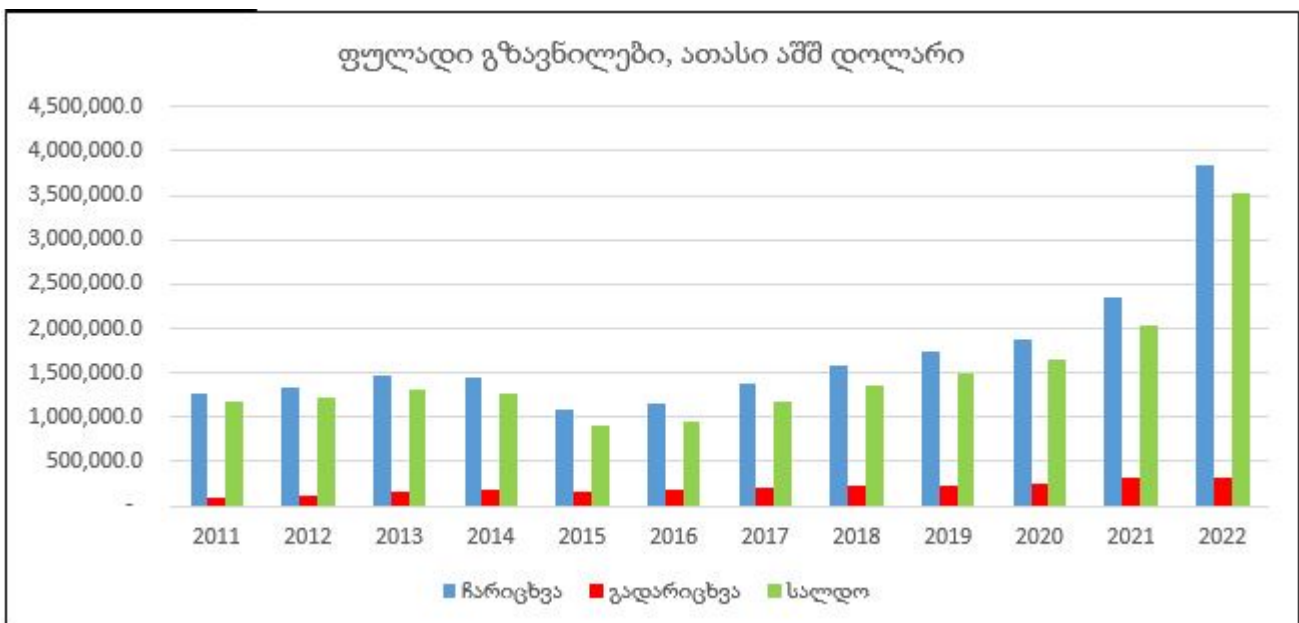
რაც შეეხება ეკონომიკურ ზრდას, ამ მაჩვენებელმა 10 პროცენტთან ნიშნულს გადააჭარბა 2022 წელს, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა ინფლაციის შედეგად გამოწვეული უარყოფითი ეფექტები. ასევე, ლარის გაცვლითი კურსი, რომელიც პანდემიის დროს გაუფასურდა, მაგრამ ომის დაწყებიდან რამდენიმე თვეში საკმაოდ გამყარდა, მიზეზი კი ის დადებითი ექსტერნალიებია, რაც მოჰყვა რუსეთიდან, უკრაინიდან, ბელორუსიდან გადმოსულ კაპიტალს და ხალხის შემოსვლას. ტურისტული ნაკადი 2019 წელთან შედარებით თითქმის 2-ჯერ გაზარდილია და შეადგენს 932 000 კაცს 3 კვარტალის მონაცემებით. საიდანაც დაახლოებით 23 პროცენტი რუსეთის მოქალაქეა (იხ. დიაგრამა 2). ასევე, მნიშვნელოვნად გაიზარდა ფულადი გზავნილები, 2019 წელთან შედარებით 2022 წელს დაახლოებით 133 პროცენტითი ზრდაა (იხ. დიაგრამა 3).

დიაგრამა 2

წყარო: დიაგრამა შედგენილია ავტოხის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით

დიაგრამა 3

წყარო: დიაგრამა შედგენილია ავტოხის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით

სატრანსპორტო როლი მნიშვნელოვანი გამოწვევაა საქართველოსთვის. დასავლეთსა და რუსეთს შორის არსებულმა დაპირისპირებამ ეს გარემოება გაააქტიურა, რადგან აზიის დაკავშირება დასავლეთთან ხდებოდა რუსეთის გავლით, ხოლო ეხლა ეს გზა ჩაკეტილია და ალტერნატიული ვარიანტი სწორედ, რომ საქართველოზე გადის. აუცილებელია ეს შესაძლებლობა გამოყენებულ იქნეს არამხოლოდ სატრანსპორტო ფუნქციით, არამედ სატრანსპორტო ეკონომიკური ფუნქციით, რაც გულისხმობს საქართველოში გამავალი ტვირთების გადამუშავებას და დამატებული ღრებულების შექმნას (პაპავა, 2023).

ეს ყველაფერი საბოლოო ჯამში უნდა აისახოს ისეთ დოკუმენტში როგორცაა ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკა, ამისათვის აუცილებელია მისი არსებობა, ეკონომიკური გუნდის შექმნა, რომელიც დაკომპლექტებული იქნება გამოცდილი ექსპერტებით-ეკონომისტებით. როგორები უნდა იყვნენ ასეთი ექსპერტები? ამასთან დაკავშირებით გავეცნოთ ქვემოთ მოცემულ ინფორმაციას:

ცნობილი ფილოსოფოსი ისაია ბერლინი ექსპერტების კლასიფიცირებას ახდენს 2 კატეგორიად: ზღარბებად და მელიებად.

ზღარბები - პრობლემას უყურებენ ერთი მხრიდან და შესაბამისად ახდენენ მასზე რეაგირებას. მაგალითად, მათ აქვთ თვისება: საფრთხის მოახლოებისას თავს იცავს მის სხეულზე არსებული ეკლებით, რომელსაც იყენებს თავის დასაცავად. მას ამის მეტი თავდაცვის საშუალება არ გააჩნია. ეს მეთოდი გარანტირებულად უზრუნველყოფს მის დაცვას.

მელიები - თავდაცვის რამდენიმე ხერხს ფლობენ, სიტუაციიდან გამომდინარე.

ანუ, ამ ორი ცხოველის ქცევას შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებაა: ზღარბები ერთი კუთხიდან აკვირდებიან და აღიქვამენ სამყაროს, ხოლო მელიები სხვადასხვა კუთხით უყურებენ და შესაბამისად ქცევაც ასეთი აქვთ.

ზემოთაღნიშნული შეხედულების ინტერპრეტაციით შეგვიძლია ავხსნათ დღევანდელ მსოფლიოში საქართველოს გადარჩენის და გაძლიერების საკითხი. უნდა ვიყოთ ზღარბები თუ უნდა ვიყოთ მელიები??? რომელი ტიპის ექსპერტების შეხედულებებია გასათვალისწინებელი და რომელი ტიპის ექსპერტები გვჭირდება დღეს???

ეს საკითხი კიდევ შეიძლება განვავრცოთ შემდეგი კუთხით:

ფართო სპეციალიზაციის მქონე ადამიანი წარმოადგენს მელიას, ხოლო კონკრეტული სპეციალობის წარმოადგენს ზღარბს.

საუკეთესო ექსპერტები არიან მელიები (ბერლინის კლასიფიკაციით), თვითკრიტიკულები, თავიანთ მოსაზრებებს ხშირად ცვლიან გარემო პირობების შესაბამისად. ისინი საკმაოდ მოკრძალებულები არიან და ფრთხილად აკეთებენ ექსპერტულ პროგნოზებს.

ხოლო ზღარბები იქცევიან როგორ? მათ აკვთ ერთი იდეა და ცდილობენ ყველაფერი მოარგონ მას.მათი შეხედულებების საწინააღმდეგო აზრების მიუხედავად უჭირთ მარტივად შეიცვალონ აზრი. სწორედ ამიტომ ისინი ხშირად ამრუდებენ რეალობას, რადგან რეალობას არგებენ მათ იდეებს და არა პირიქით. ამასთან დაკავშირებით ერთი იგავი მახსენდება:

„ბერძნულ მითოლოგიაში არსებობდა ავაზაკი პროკრუსტესი. მას სამფლობელო მთის წვერზე ჰქონდა. ის გამოირჩეოდა სტუმართმოყვარეობით და განსაკუთრებული მიდგომა ჰქონდა მათ მიმართ: მას შემდეგ რაც კარგად გაუმასპინძლდებოდა, დასაძინებლად მიჰყავდა ისინი და თავის განსაკუთრებულ საწოლში ათავსებდა, მისი სურვილი იყო სტუმარს თავი კომფორტულად ეგრძნო, სწორედ ამიტომ თუ სტუმარი მაღალი იყო, მას ფეხებს კვეთდა საწოლის ზომამზე, ხოლო თუ დაბალი იყო მათ სპეციალური მოწყობილობით ჭიმავდა“.

ეს იგავი ზუსტად ასახავს ზღარბი ექსპერტების ქცევას, როცა ისინი ცდილობენ რეალობა დაამახინჯონ და მოარგონ თავიანთ შეხედულებებს. ამ გზით კი რეალობას უბრალოდ დროებით ვფარავთ.

მელიები კი აცნობიერებენ სამყაროს არაპროგნოზირებადობას და შესაძლებლობებს არ უშვებენ ხელიდან. ისინი იცვლიან შეხედულებებს გარემოს ცვლილების შესაბამისად.

ასე, რომ ის გამონკვევები რაც საქართველოს ეკონომიკას აქვს მაღალი ინფლაციის, საგარეო ვაჭრობის უარყოფითი სალდოს, ვალუტის კურსის მერყეობის და სხვა კუთხით გამონკვევულია როგორც საგარეო, ისე საშინაო ფაქტორებით. მის გადასაჭრელად კი მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს საგარეო ფაქტორებიდან: ომი, ენერგომატარებლების ფასი, ცენტრალური ბანკების პოლიტიკა და ჩინეთის ეკონომიკური ზრდა (კოვზანაძე, 2022). რაც შეეხება საშინაო ფაქტორებს: მნიშვნელოვანია ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირება, ეროვნული ბანკის პოლიტიკა, ასევე ინფრასტრუქტურული და ენერგოპროექტების განხორციელება და სახელმწიფო სანარმოების რეფორმა (კოვზანაძე, 2022).

ზემოთ აღწერილი სიტუაცია ნათლად ასახავს იმას, თუ რა სჭირდება საქართველოს ეკონომიკას იმისათვის, რომ მოცემულ ტურბულენტურ და კონფრონტაციულ გარემოში მაქსიმალურად მივიღოთ სარგებელი, რათა მომზადებული შევხვდეთ მომავალ გამონკვევებს. ურთიერთობა შევინარჩუნოთ როგორც დასავლეთთან, ისე რუსეთთან და არ ავურიოთ ერთმანეთში პოლიტიკური და ეკონომიკური გადაწყვეტილებები, უნდა მოვიქცეთ როგორც რციონალური ადამიანები, ყოველგვარი ემოციების გარეშე. ამისათვის კი აუცილებელია ეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბება, ეკონომიკურ მრჩეველთა საბჭოს არსებობა (პაპავა ვ., 2019), რომელიც დაკომპლექტებული იქნება ისაია ბერლინის კლასიფიკაციით - „მეღიებით“...

ლიტერატურა

1. BBC. (2022). What Sanctions are being Imposed on Russia over Ukraine Invasion? *BBC*, September 30. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>
2. Bugriy, M. (2022). The Oil War: Facing EU Embargo, Russia Targeted Ukraine's Supplies. *Eurasia Review*, May 20. Retrieved from <https://www.eurasiareview.com/20052022-the-oil-war-facing-eu-embargorussia-targeted-ukraines-supplies-analysis/>
3. Euronews. (2023). More than 550 global companies are still doing business in Russia. Many are European. *Euronews*, January 20. Retrieved from <https://www.euronews.com/my-europe/2023/01/20/more-than-550-global-companies-are-still-doing-business-in-russia-many-are-european?>
4. Farrer, M. (2022). Ukraine War has Stoked Global Food Crisis that Could Last Years, Says UN. *The Guardian*, May 19. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2022/may/19/ukraine-war-hasstoked-global-food-crisis-that-could-last-years-says-un>
5. Isaiah B., (1953). *The Hedgehog and the Fox*. UK, Weidenfeld & Nicolson
6. Papava, V. (2021). On Pseudo De-Globalization, Silk Road of Global Value Chains and Role of Georgia. *Eurasia Review*, October 18. Retrieved from <https://www.eurasiareview.com/18102021-on-pseudo-deglobalization-silk-road-of-global-value-chains-and-role-of-georgia-oped/>
7. Papava, V. (2022). Pandemic, War and Economic Sanctions: From Turbulent to Confrontational Globalization. *Eurasia Review*, May 23. Retrieved from <https://www.eurasiareview.com/23052022-pandemic-war-and-economic-sanctions-from-turbulent-to-confrontational-globalization-oped/>
8. Rodrik, D. (2022). A Better Globalization Might Rise from Hyper-Globalization's Ashes. *Project Syndicate*, May 9. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-hyperglobalizationnational-interests-open-economy-by-dani-rodrik-2022-05>

Berdia Gatenadze

PhD student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Economic Challenges of Georgia

SUMMARY

The article examines Georgia's economic challenges in the post-Covid-19 pandemic period. The article shows that after the pandemic, war, and sanctions, a confrontational globalization was formed in the world, where, despite the political and economic conflict between the West and Russia, it became necessary for countries to make certain concessions based on national interests.

Due to the fact that Georgia is a country with an open economy, it has foreign trade relations with the world, it is important to be involved in the mentioned process and to discover and use the economic prospects that the current situation offers. For this, first of all, it is necessary to think about the country's economic policy and the people who create it. This leads to the country's economic policy and the existence of the Economic Advisory Council.

Keywords: *Economics of Georgia, economic policy, confrontational globalization, council of economic advisers.*